

Výhrady veřejné ochránkyně práv k nové právní úpravě veřejné služby

Odborné sympozium „Sociální pomoc na rozcestí?“, Brno,
19.října 2017

Změna zákona o pomoci v hmotné nouzi od 1. 6. 2017

- ✓ příjemce PnŽ, který pobírá dávku déle než 6 měsíců, má částku živobytí 2.200,- Kč
- ✓ nevztahuje se na osoby (výjimky z pravidla):
  - u nichž se nezkoumá snaha zvýšit si příjem vlastní prací (starší 68 let, poživatelé starobního důchodu, invalidní ve III. stupni, pobírající PPM / RodP, pečující o dítě do 10 let závislé na péči ve stupni I., osoby závislé na péči ve stupni II., III., IV., poživatelé PnP II., III, IV., nezaopatřené děti, dočasně práce neschopní)
  - osoby s nárokem na podporu v nezaměstnanosti / při rekvalifikaci
  - účastníci se projektů ÚP
  - výdělečně činné
  - invalidní ve II. stupni
  - **vykonávající veřejnou službu v rozsahu alespoň 20 hodin v měsíci**

Stručné ohlédnutí do historie I

- ✓ obdobná úprava veřejné služby platila v období od 1. 1. 2009 do 31. 12. 2011
- ✓ do zákona vložena návrhem poslance Ludvíka Hovorky v souvislosti se změnou zákona o zaměstnanosti (tzv. zelená karta)
- ✓ obdobné parametry jako dnes, pro udržení částky živobytí odpovídající životnímu minimu bylo možné vykonávat i dobrovolnickou službu
- ✓ již tehdy kritizoval veřejný ochránce práv, že právní úprava **dopadá nepřiměřeně tvrdě např. na osoby se zdravotním postižením**, u kterých nemůže být zohledněno, že pro výkon VS nejsou zdravotně způsobilé; **snížení zahrnuje i částku na dietní stravu**
- ✓ kritizována rovněž **absence správního uvážení orgánu pomoci v hmotné nouzi** – přihlédnutí ke zdravotnímu stavu či nedostupnosti VS (obec nemá povinnost VS organizovat)

Stručné ohlédnutí do historie II

- ✓ na základě výhrad VOP změna od 1. 6. 2010 – rozšíření výjimek na osoby invalidní v prvním a ve druhém stupni
- ✓ od 1. 1. 2012 „Drábkova“ veřejná služba – zcela odlišný institut – **není kritériem pro výši dávky pomoci v hmotné nouzi, ale podmínkou pro vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání, případně vyplácení podpory v nezaměstnanosti**
- ✓ Ústavní soud zrušil nálezem ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/2012 pro rozpor se zákazem nucené práce; hlavní argument: **odmítnutí nabídky VS=vyřazení z evidence**
- ✓ zrušení veřejné služby mělo svou dohru i v civilních **sporech o dlužnou mzdu vyplývající ze vztahu mezi poskytovatelem veřejné služby a osobu vykonávající veřejnou službu** – rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2016, sp. zn. 21 Cdo 1851/2016 (Technické služby města Velké Meziříčí)

Projednávání senátního návrhu novely zákona o HN

- ✓ senátní tisk č. 195, volební období 2012-2014 (návrh již z prosince 2013!)
- ✓ obdobná úprava veřejné služby jako v letech 2009-2011, ale chybí již možnost zvýšit si/udržet částku živobytí prostřednictvím dobrovolnické služby, výjimka pro osoby invalidní v prvním stupni
- ✓ VOP vyjádřila své výhrady při projednávání návrhu v PSP ve druhém čtení, podpora pozměňovacího návrhu poslankyně Zuzany Kailové (návrh č. 2248) v dubnu 2015
- ✓ VOP navrhovala **rozšířit výjimky ze snížení částky živobytí v případě nevykonávání veřejné služby**
- ✓ základem obdobné výhrady jako v roce 2009 – **neexistuje povinnost státu nabízet veřejnou službu, neexistuje možnost správního uvážení ÚP nesnížit částku živobytí**
- ✓ navíc: **chybí prvek pozitivní motivace k výkonu VS, např. zvýhodnění již za 20 hodin**

Návrhy na změny senátního návrhu

Výjimky z pravidla snížení částky živobytí při nevykonávání veřejné služby pro:

- ✓ osoby krátce (do 6 měsíců) po skončení nároku na podporu v nezaměstnanosti
příklad: osoby ve věku 55+ by se možnost snížení PnŽ týkala až po 17 měsících (11+6)
- ✓ osoby, kterým krajská pobočka Úřadu práce výkon veřejné služby nenabídla

- ⊕ doplněna možnost ÚP ověřit si zdravotní způsobilost osoby posudkem lékaře pracovně-lékařské péče včetně jeho úhrady; osobám nezpůsobilým by ÚP veřejnou službu nenabízel, tj. nedošlo by u nich ke snížení částky živobytí
- ⊕ doplněno zvýšení částky živobytí o částky 151-333 Kč v případě výkonu VS v rozsahu 20, 30 nebo 40 hodin za měsíc; částky byly kalkulovány tak, aby výkon VS nebyl výhodnější než výkon závislé práce ve stejném rozsahu (např. na základě DPP)

Výsledek projednávání

- ✓ pozměňovací návrhy zmírňující možné negativní dopady institutu veřejné služby nebyly schváleny
- ✓ senátní návrh zákona schválen v nezměněné podobě – zákon č. 367/2016 Sb. s účinností od 1. 2. 2017
- ✓ následující novelou zákona o pomoci v hmotné nouzi (98/2017 Sb.) bylo zrušeno i zvýšení částky živobytí mj. pro osoby, které mají zvýšené výdaje s dojížděním na veřejnou službu
- ✓ výkon veřejné služby, jiné výdělečné činnosti nebo účast na projektech organizovaných ÚP se reálně zkoumá pro výši částky živobytí od 1. 8. 2017
- ✓ ochránkyně obdržela do současné doby 22 podnětů
- ✓ ve většině případů se jednalo o projevy nesouhlasu s novou právní úpravou, pouze v jednom případě již bylo vydáno rozhodnutí o snížení dávky

Podněty veřejné ochránkyni práv I

Seniorka (61 let) zdravotní problémy s páteří, bez nároku na starobní i invalidní důchod

- ✓ VOP poskytla vysvětlení, že v případě nevykonávání veřejné služby či jiné aktivity dojde nevyhnutelně ke snížení PnŽ na existenční minimum
- ✓ doporučila informovat se na Úřadu práce o možnosti vykonávat v rámci VS fyzicky nenáročnou práci (např. v knihovně) nebo o organizovaných projektech
- ✓ stěžovatelka získala účast v projektu „job-klub“, kdy se účastní 2 hodiny měsíčně vzdělávacích aktivit souvisejících s hledáním zaměstnání
- ✓ otázka naplnění úmyslu zákonodárce – „obnova pracovních návyků“?

Podněty veřejné ochránkyni práv II

Babička novorozence, jehož matka je nezletilá (16 let) v době studia dcery zajišťuje péči o dítě. Aby jí náležel příspěvek na živobytí ve výši životního minima, musí vykonávat VS či jinou aktivitu.

- ✓ výkon VS či jiné aktivity se nezkoumá u nezletilé matky
- ✓ na babičku se již žádná výjimka nevztahuje a Úřad práce nemá možnost správního uvážení
- ✓ VOP zaslala pouze vysvětlení, že v případě nevykonávání veřejné služby či jiné aktivity (projekt, výdělečná činnost) skutečně dojde ke snížení dávky

Podněty veřejné ochránkyni práv III

Seniorka 63 let, na základě informace ÚP o možnosti snížení dávky od 1. 8. 2017 požádala obec o nabídku veřejné služby, všechna místa byla obsazena. Stěžovatelka požádala o zajištění vhodné příležitosti přímo zaměstnankyni úřadu práce, ta jí sdělila, že musí být sama aktivní. Dávka jí byla snížena na existenční minimum (2.020 Kč).

- ✓ postup úřadu práce je v souladu se zákonem
- ✓ VOP doporučila stěžovateli podání odvolání a správní žaloby s možností přerušování řízení a předložení věci Ústavnímu soudu
- ✓ VOP doporučila informovat se o projektech organizovaných úřadem práce

Možnosti veřejné ochránkyně práv napadnout zákon

- ✓ VOP nemá možnost navrhnout zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení návrhem k Ústavnímu soudu (může jen 41 poslanců, 17 senátorů nebo žalobce v souvislosti s ústavní stížností proti rozhodnutí orgánu veřejné moci)
- ✓ v rámci řešení individuálních podnětů doporučuje dotčeným osobám podání správní žaloby, v níž mohou žádat, aby správní soud přerušil řízení a předložil věc Ústavnímu soudu (čl. 95 odst. 2 Ústavy)
- ✓ VOP může podat žalobu ve veřejném zájmu proti konkrétnímu správnímu rozhodnutí; mělo by jít o případ, kdy rozhodnutí přesahuje zájmy dotčené osoby (jinak by žaloba nebyla k ochraně veřejného zájmu)

Závěry

- ✓ praxe v konkrétních případech ukazuje, že v jednotlivých případech může právní úprava veřejné služby dopadat nespravedlivě na osoby v hmotné nouzi– vzhledem k nemožnosti správního uvážení a ponechání veškeré iniciativy na nich
- ✓ výjimky nejsou upraveny dostatečně
- ✓ projekty organizované úřadem práce se stávají poslední „únikovou možností“, avšak jde o systémové řešení?
- ✓ žádoucí je vyhodnotit dopady zavedení VS na základě statistických údajů a bezodkladně připravit změnu právní úpravy (soudní řešení je „běh na dlouhou trať“)

Děkujeme za pozornost

www.ochrance.cz

www.eso.ochrance.cz – Evidence stanovisek ochránce

[www.facebook.com](https://www.facebook.com/ochranceprav): Veřejný ochránce práv – ombudsman

www.twitter.com/ochranceprav

Kancelář veřejného ochránce práv

Údolní 39

602 00 Brno

00420 542 542 111